

İSLÂM DİNİNDE TİCARETİN ÖNEMİ

(1) وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ۖ وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَيْرٌ ۖ

Muhterem Müslümanlar,

İslâm dîni yegâne hareket ve hayat dînidir. Çünkü İslâmiyet ruhça sönenleri tutuşturan, tutuşanları alevlendiren, duranları yürüten, yürüyenleri hızlandıran, sapanlara doğru yolu gösteren, uyuşanları kımıldatan, köleyi efendi yapan, geçici ihtirasları savuşturup, nemelâzımcılığa son verdiren, bedâvacılığı ne sûretle olursa olsun reddeden, dâima çalışıp, ticarete, san'atta, ilimde, fende, her bakımdan ilerlemeyi telkîn eden ilâhî bir sestir.

Kur'ân-ı Kerîm'den yükselen o uyarıcı ilâhî ses şöyle hitâb ediyor :

«İnsan için çalışmaktan başka kurtuluş yolu yoktur.» meâlen okuduğum âyet-i kerîmeden de anlaşıldığı gibi hayat, çalışmak ve yapmaktan ibârettir. Geçmişte bugün de, yarın da tarihin kaydettiği ve kaydedeceği ilerlemeler, gelişen medeniyetler hep çalışmakla fakat doğru olarak çalışmakla elde edilmiş ve edilecektir. «Hareket olmıyan yerde bereket olmaz.» Onun için dînimiz çalışmayı ve doğru olarak çalışmayı pek çok âyetlerinde bildirmişti. Şöyle ki :

(2) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ

«Ey îmân edenler, birbirinizin mallarınızı haram yoluyla yemeyin. Meğer ki (o mallar) sizden karşılıklı bir rızâdan (doğan) bir ticaret (malı) ola.»

Dünyada ticaret kadar hayırlı, bereketli bir kazanç yoktur. Dünya milletlerini bugünkü seviyeye ve daha ileri seviyelere götürecek olan şeylerden biri ve hattâ birincisi ticarettir.

إِنَّ أَطْيَبَ الْكَسْبِ كَسْبُ التِّجَارَةِ الَّذِينَ إِذَا حَذَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا وَإِذَا أُمُّوا لَمْ يَحُونُوا
وَإِذَا وَعَدُوا لَمْ يَخْلِفُوا وَإِذَا اشْتَرَوْا لَمْ يَدْمُوا وَإِذَا بَاعُوا لَمْ يُطْرُوا وَإِذَا كَانَ عَلَيْهِمْ
لَمْ يَمْطُلُوا وَإِذَا كَانَ لَهُمْ لَمْ يُعْسَرُوا

(1) Necm Sûresi, âyet : 39.

(2) Nisâ Sûresi, âyet : 29.

Metnini okuduğumuz hadîs-i şerîfin kısaca meâli şöyledir :

«Doğru, dürüst, emniyetli bir tâcir kıyamet gününde Peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle beraberdir. Allah öyle çalışkan tâcirleri çok sever. Halkın muhtâc olduğu şeyleri, çarşı, pazara, dükkâna satmak için çıkaran ve uzak yerlerden vatandaşların ihtiyaçlarını temin için getirenler, Allah yolunda cihâd etmiş gibidirler. Yemek, içmek, giymek gibi halkın muhtaç olduğu şeyleri gizleyip piyasayı yükseltenleri, ihtikâr yapanları Cenâb-ı Allah, bir gün gelecek, mutlaka azabın en korkuncuna uğratacaktır.»

Başka bir hadîs-i şerîflerinde de buyuruyorlar ki : «Cesur tâcir kazandır. Korkak tâcir kaybeder, kazanmaktan mahrum olur. Yalan söylemeyen, emânete hiyânet etmeyen, verdiği sözü tutan, malı alırken onu yermiyen, satarken övmiyen tâcirlere ne mutlu. İşte onların kazançları en güzel kazançtır.»

Muhterem Müslümanlar,

Her işinizde olduğu gibi ticâretinizde de okuduğumuz âyet ve hadîslerin gösterdiği yolun dışına çıkmayın. Ne kadar zararda olursanız olunuz yine doğruluktan ayrılmayın. Doğruluğu elden bırakmayın. Alış-verişte hîle yapmayın. Yalan söylemeyin. Malınızı fazlaya satmak maksadı ile asla yalan yere yemin etmeyin. Müşterinin ne pahasına olursa olsun kalbini kırmayın. Kalb kırıcı sözlerden sakının, güler yüzlü, tatlı sözlü olun. Biliniz ki tüccarların hayırlısı, alış verişini güzel yapan, kavgasız iş yapan, borcunu tatlılıkla veren, alacağını güzellikle isteyenlerdir. İşte onlar Peygamberimizin övdüğü tüccarlardır.

Muhterem Müslümanlar,

İmâm-ı Evzaî, İbrahim Edhem'e tesâdüf edip onu helâl rızık kazanmak için ticaret amacı ile sırtında bir kucak odun taşıdığı halde görmüş ve ona : «Yâ İbrahim, nedir bu senin hâlin?» diye sormuş : İbrahim : «Ey Evzaî bana bu şekilde hitap etmeyi bırak. Helâl rızık kazanmak için ne şekilde olursa olsun, çalışıp ibâdet edenlerin cennete girmelerinin vâcib olduğu bana bildirilmiştir.» cevabını vermiştir .

Hanefî mezhebinin kurucusu İmâm-ı Âzam da büyük bir tüccardı. Hiç bir suretle vazife almayıp, ticaretle meşgul olmayı tercih etmiştir.

Büyük İmâm'a, kadının biri satmak için ipekten bir kat dikilmiş elbiseyi getirir.

İmam Hazretleri kadına elbiseyi kaç para satacağını sorar. Kadın : «100 dirheme» (o zamanın parası) deyince İmam, daha fazla edeceğini söyledi. Kadın : «O halde ikiyüz dirheme al» dedi. Ebû Hanîfe : «Daha daha.» dedi. Böylece elbisenin satış bedeli 400 dirheme çıktığı halde neticede kadının 100 dirheme satmak istediği elbiseyi, tam fiyatı olan 500 dirheme satın aldı.

Rivâyeteye göre : Muhammed bin Münkedir'in hizmetçisi, kendisinin haberi olmadan beş dirhemlik bir malı, on dirheme satmıştı. Bunu anlıyan bu zât, bütün gün o adamı aradı, nihayet buldu.

— Hizmetçi sana, yanlışlıkla beş dirhemliği on dirheme satmış, dedi.

Müşteri :

— Ben râzıyım, dedi ise de, tâcir :

— Sen râzı olsan da biz kendimize yapılmasına râzı olmadığımız bir şeyi başkasına yapmağa râzı değiliz, diyerek bedevîye beş dirhemi iâde etmiştir.

Bildiğiniz bir hikâyeyi de burada örnek olarak açıklamadan geçemiyeceğim. Şöyle ki :

İznikli'nin biri diğerinden bir tarla satın alır. Fakat tarlayı sürerken içi altın dolu bir küp bulur. Hemen onu çıkartarak tarlayı satana götürür. «Ben senden tarla aldım, define almadım» diye sâhibine iâde etmek isterse de, sâhibi bunu kabul etmez. «Ben sana hem tarlanın üstünü, hem de içinde ne varsa hepsini sattım, bu senindir» der. «Âlamam» cevabını verir. İş mahkemeye intikal eder.

Hâkim, her iki tarafı dinler. Bu definenin taksimine karar verir.

İşte aziz Müslümanlar, Hazret-i Muhammed'in dâvetine uyanların ticaretteki hareketleri böyle olur. Çünkü Müslüman Peygamber'inin bütün emirlerine inanmış ve inandığı ile de yaşamış ve yaşar.

Bakınız Peygamberimiz Efendimiz ne buyuruyorlar : «Sizden biriniz kendisi için sevdiği bir şeyi kardeşi için de sevmedikçe olgun bir mü'min olamaz.» meâlindeki sözleriyle amel eden kimsenin ahlâkı böyledir. O halde bir Müslüman, başkasını aldatmaz, hîle yapmaz, alırken de satarken de dikkat edip haddinden fazla kâr almaz.

KAZANCIN ÖNEM VE FAZİLETİ :

Ragıp Esfihânî (Zerîa adlı eserinde) şöyle diyor :

İnsan bir bakıma dünyasında çiftçidir. Dünyası tarlası, işleri mahsûlâtıdır. Ölüm zamanı ekin biçme zamanı, âhiret mahsul çıkarılacak harmandır. Dünyada ne ekti ise âhirette, harman yerinde onu ölçüp alacaktır. Ekmeden biçilmez. Mutlaka dünyada ne ekmişsek âhirette de onun karşılığını göreceğiz. Ne iyiliğin ne de kötülüğün zerresi dahi kayıp olmayıp, karşılığını kat kat alıp, kötülüğün de cezasını çekeceğiz.

Cenâb-ı Hak **وَجَعَلَ النَّارَ مَعَايِشًا** = Biz gündüzü kazanç ve maişet yeri kıldık, buyuruyor. Başka bir âyette de : **وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ** = Yeri size kazanç mahalli kıldık, buyruluyor.

Peygamberimiz Efendimiz de şöyle buyuruyor : «Hiç bir kimseye avuç açmıyarak çoluk çocuğunun, yiyeceğini, giyeceğini ve barınacağı yeri sağlamak için çalışıp helâlinden kazanan, komşusuna yardım edip şefkat ve merhametle muâmele eden (tüccarlar) kıyâmet günü ayın on dördü gibi yüzü parlak olarak Rabb'ına kavuşacaklardır.»

«Sizden birinizin ip alarak odun toplamağa çıkması, başkasına el açmaktan çok hayırlıdır.»

«Başkasından bir şey istemeği âdet edinen dilenciye Cenâb-ı Hak yetmiş ihtiyaç kapısını açar.»

Hazret-i Ömer de şöyle demiş :

«Sizden biriniz yan gelip oturarak : "Yâ Rabbi bana rızık ver" demesin. Sizler bilirsiniz ki, gökten ne altın, ne de gümüş yağar.»

Hazret-i Peygamber Efendimiz bir gün Ashabla otururlarken bakmışlar ki bir genç erkenden kalkmış çalışıyor.

Ashab : «Ne kadar güzel olurdu çalışan şu genç Allah yolunda çalışsaydı!» demişler. Peygamberimiz Efendimiz de : «Böyle söylemeyin. Eğer bu genç başkasına muhtâc olmamak ve çalışmak kuvvet ve kudretinden mahrum bulunan ana babasının rızıklarını te'min için çalışıyorsa, Allah için çalışıyor demektir» diye buyurmuşlardır.

Muhterem din kardeşlerimiz,

Ticarî işlerimizin verimli ve devamlı olabilmesi için işe vaktinde başlamak lâzımdır. Çalışan bulur. Her çalışan tüccarın bir nasîbi vardır. Sabah uykusuna dalıp geç vakte kadar ticaret yerine gitmemek rızka mânîdir. Bulunduğu yerde çalıştığı halde kazanamıyorsa, başka yerlere gidip ticaret yapmak İslâmiyetçe pek muvafık bir hareket olur.

Her türlü zorluklara katlanarak, dağları aşarak, denizleri geçerek rızıkımızı aramakla dînen mükellefiz. Çünkü Peygamberimiz Efendimiz : «Seyahat ediniz. Hem sıhhat hem de geçiminizi kazanırsınız.» buyurmuşlardır. Peygamberimiz Efendimiz de bizzat ticaretle meşgul olmuşlardır. Hattâ bu maksatla Şam'a kadar gittikleri vakîdir.

İşte aziz Müslümanlar, görüyorsunuz ki, İslâmiyet ticârete ne kadar önem vermiştir ve Peygamberimiz Efendimiz de ticaretle meşgul olmuşlar ve yine Haneffî mezhebinin kurucusu Ebû Hanîfe de tüccardır. Demek ki hakikî dînin önderi ticaretle meşgul olmuş. Mezhebinin kurucusu da tüccardı.

*Geçimlerini te'min için doğru çalışan tüccarlar,
Rabbim takacaktır size cennette nişanlar.*

Nevzat AKALTIN